

УДК 351:502

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2026.1.3>

Ємельяненко К. О.,

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0000-0002-7035-6470

Ладиченко В. В.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0000-0002-7823-7572

Яринко Б. В.,

кандидат юридичних наук,
науковий співробітник кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0000-0002-6448-9111

ДО ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВОВИХ ЗАСАД ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

ON THE ISSUE OF ENVIRONMENTAL SAFETY AND LEGAL BASIS OF ENVIRONMENTAL CONTROL IN THE SLOVAK REPUBLIC

Авторами даної статті розглянуто сучасне законодавче забезпечення екологічної безпеки в Словацькій Республіці з викладенням аналітичного огляду правових засад здійснення екологічного контролю на національному та місцевому рівнях із урахуванням застосування актів ЄС. В зв'язку з підвищеною досліджуваністю проблематики екологічного права та екологічної безпеки як однієї з категорій сталого розвитку в Словацькій Республіці, авторами зосереджується увага на діяльності суб'єктів правового регулювання та наявності як регуляторної так і адміністративної складової в їх повноваженнях щодо контролю та нагляду в сфері охорони навколишнього середовища, а також висвітлено доктринальні наукові погляди деяких українських та словацьких науковців в контексті екологічної безпеки загалом. Авторами проаналізовано положення Конституції Словацької Республіки, законів та нормативних актів, що складають основу правового регулювання в питанні забезпечення екологічної безпеки, та звертають увагу на принципи екологічного права в цілому, на яких засновується функціонування центральних та місцевих органів державної влади, здійснення повноважень органами місцевого самоврядування в даній сфері. Також авторами звертається увага на функціонування інституту та компетенцію Громадського омбудсмена в контексті здійснення ним повноважень в частині захисту порушених прав щодо доступу до природних ресурсів, зокрема його право на звернення до Конституційного суду Словацької Республіки. Водночас, автори статті зауважують на механізмах та інструментах, що слугують ефективному здійсненню екологічного контролю, серед яких застосування звернень до інших органів влади, а також таких, що мають спеціальний статус та покликані всебічно сприяти органам екологічної безпеки усіх рівнів у здійсненні ними заходів екологічного контролю. Авторами відзначають праці словацьких науковців, якими наголошується на принципових підходах, через які держава забезпечує контроль за раціональним використанням природних ресурсів, охорону сільськогосподарських та лісових угідь, забезпечує належний екологічний баланс та ефективний захист довкілля, забезпечує охорону визначених видів диких рослин.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічний контроль, органи екологічного контролю Словацької Республіки, повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у здійсненні екологічного контролю, заходи екологічної безпеки.

The authors of this article have examined the current legislative framework for environmental safety in the Slovak Republic, presenting an analytical overview of the legal foundations for environmental control at national and local levels, taking into account the application of EU legislation. Given the increased focus on issues of environmental law and environmental safety as one of the categories of sustainable development in the Slovak Republic, the authors focus on the activities of legal regulatory bodies and the presence of both regulatory and administrative components within their powers regarding control and supervision in the field of environmental protection; they also highlight the doctrinal

academic views of certain Ukrainian and Slovak scholars in the context of environmental safety in general. The authors analyse the provisions of the Constitution of the Slovak Republic, laws and regulations that form the basis of legal regulation regarding the assurance of environmental safety, and draw attention to the principles of environmental law in general, upon which the functioning of central and local government bodies and the exercise of powers by local self-government bodies in this sphere are based. The authors also draw attention to the functioning of the institution and the powers of the Public Ombudsman in the context of the exercise of his or her powers to protect infringed rights regarding access to natural resources, in particular his or her right to appeal to the Constitutional Court of Slovakia. At the same time, the authors of the article highlight the mechanisms and instruments that serve to ensure effective environmental control, including the use of appeals to other authorities, as well as those with special status designed to comprehensively assist environmental protection bodies at all levels in carrying out environmental control measures. The authors highlight the works of Slovak scholars, which emphasize the fundamental approaches through which the state ensures the rational use of natural resources, the protection of agricultural and forest land, maintains ecological balance and effective environmental protection, and ensures the conservation of specific species of wild plants.

Key words: *environmental safety, environmental control, environmental control authorities of the Slovak Republic, powers of state authorities and local self-government bodies in exercising environmental control, environmental safety measures.*

Постановка проблеми. У наукових дослідженнях екологічного права вченими значно глибше стали досліджуватися такі правові інститути як екологічна безпека та екологічний контроль, які відносяться до комплексу основних сучасних екологічних політик держав-членів Європейського Союзу, зокрема Словацької Республіки як держави-члена ЄС. Тому до питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю, які мають бути проаналізовані та викладені в даній роботі включені наступні: законодавче забезпечення екологічної безпеки в Словаччині, організаційно-правові основи функціонування органів здійснення екологічного контролю в Словаччині, їх повноваження, компетенція та місце в структурі органів влади у Словацькій Республіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційно в науковому середовищі екологів та фахівців з екологічного права і екологічної безпеки Словаччини значна увага на державному рівні приділяється питанням екологічної безпеки як до вступу Європейський Союз, так і після набуття членства в ЄС. Захист екологічних прав, які становлять невід'ємну складову законодавства Словацької Республіки, засновуються перш за все на забезпеченні прав людини в сфері екології та права на безпечне навколишнє середовище, що закріплено нормами міжнародного публічного права та права Європейського Союзу в межах національного законодавства. Тому наукова тематика екологічної безпеки у країнах Європейського Союзу обумовлена рухом однієї з політик ЄС, що формує тенденції розвитку права в сфері екології та охорони навколишнього середовища держав-членів. Разом з тим, сучасний зарубіжний досвід в питанні екологічної безпеки та екологічного контролю є особливо актуальним для процесу наближення законодавства України до правової системи *acquis communautaire* в міру поступовості набуття Україною статусу держави-члена Європейського Союзу. Постійна заінтересованість серед наявних наукових і практичних

досліджень з питань екологічної безпеки та екологічного контролю відзначаються у працях як українських, так і словацьких вчених сфери національного та міжнародного екологічного права, зокрема: Ю. С. Шемшученка, В. І. Андрейцева, В. В. Носіка, В. В. Костицького, Л. О. Головка, В. В. Ладиченка, Ю. А. Краснової, В. М. Єрмоленка, М. М. Микієвич та ін., а також працях словацьких дослідників як Ю. Янкува, М. Міхаловича, М. Маслена, І. Зіха, Л. Смекалової, О. Капфолової, П. Палучової, д-р Л. Маречка, М. Новак, Я. Ковачікової, Л. Звіякової, М. Зеленьякової, та ін.. Як відзначають українські науковці [1, с. 24–25] доктринальне «бачення розвитку екологічного права як галузі екологічного законодавства і екологічної науки України протягом останніх десятиліть залишається полярним, хоча законодавча та нормативно-правова база визначається триєдиною у складі природоресурсного і природоохоронного законодавства та законодавства про забезпечення екологічної безпеки». Питання правових засад екологічної безпеки та екологічного контролю є актуальним для дослідників України і науково-практичних спільнот Словаччини в сфері екологічного права та політики ЄС в цілому та в державах-членах [2, с. 16–25], [3], [4], [5], [6].

Особливої актуальності питання екологічної безпеки для України набуло за наслідками збройної агресії Російської Федерації на територію України у умовах тривалої та виснажливої війни в пошуках правового змісту та верховенства ідеології екологічної справедливості за необхідністю інтеграції принципів сталого розвитку [7, с. 198, 199], застосування та ефективності яких доведені практичними результатами держав-членів ЄС Східної Європи. Цьому сприяють не лише тісні наукові зв'язки Словаччини та України, а й спільні дослідження та обмін досвідом науковців і практиків в сфері екологічного права, ефективність новітніх правових механізмів екологічної безпеки як правового інституту двох країн [8]. Однак, частина словацьких дослідників зауважує на недостатності вивчення ефективності

правової бази словацького національного законодавства, які «часто не враховують практичних результатів імplementованого законодавства ЄС», серед яких регуляторні аспекти та розбіжності у визначенні повноважень контролюючих органів в сфері охорони навколишнього середовища [9, с. 40].

Разом з тим, українськими науковцями протягом останніх десятиліть спрямовано значні зусилля в сфері вивчення кращих зарубіжних елементів інтеграції України в ЄС та приведення законодавства України у відповідність до стандартів права ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає у поетапному прийнятті та впровадженні нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу. В даному дослідженні нами було враховано чинні базові національні та міжнародні нормативно-правові акти, акти законодавства ЄС, зокрема: Договір про функціонування Європейського Союзу [10], Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція, Aarhus Convention) [11], Декларацію Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (Стокгольмська Декларація) [12], положення Конституції Словацької Республіки [13], закони та акти Уряду Словаччини.

Метою даної статті є дослідження питання правового забезпечення екологічної безпеки в Словацькій Республіці від загальної правової регламентації екологічної безпеки в цілому до аналізу організаційно-правових засад діяльності національних органів екологічного контролю Словаччини, з урахуванням імplementації законодавства ЄС та міжнародних норм. В статті нами використовуються традиційні методи наукового дослідження, що включають аналіз індукцію, дедукцію і узагальнення.

Виклад основного матеріалу. В епоху глобальних екологічних викликів та зростання загроз від зміни клімату до втрати середовища біорізноманіття та поступового руйнування екосистем, Словацька Республіка, як і інші держави-члени ЄС Східної Європи, намагається віднайти баланс для власного сталого розвитку та сталого забезпечення екологічної безпеки на національному рівні, крім власних зусиль, шляхом імplementації директив ЄС та виконання міжнародних договорів. Варто відзначити, що словацькими дослідниками [14, с. 39] звертається особлива увага на ефективність правових механізмів забезпечення дотримання екологічного законодавства (серед іншого, екологічний контроль в лісогосподарській галузі та галузі водного господарства) та інтеграцію принципів сталого розвитку, що так впливають на екологічну безпеку в регіоні загалом. Серед словацьких вчених активно досліджуються і міжнародно-правові механізми захисту прав в галузі

довкілля в міжнародному публічному праві та праві Європейського Союзу, зокрема вченим Ю. Янкувом звертається увага на міжнародні гарантії права людини на безпечне навколишнє середовище в контексті Орхуської конвенції та забезпечення захисту цього права в контексті застосування контрольного механізму означеної Конвенції [15, с. 17, 118–120].

Основні правові засади екологічної безпеки Словаччини закріплені на рівні Конституції Словацької Республіки, а також Законів про охорону природи і ландшафтів [16], Закон про оцінку впливу на навколишнє середовище [17], Закон про Фонд охорони навколишнього середовища [18], Наказ Міністерства охорони навколишнього середовища № 423 від 19.12.2024 [19]. Відповідно до статті 44 Конституції Словацької Республіки кожному гарантується право на сприятливе життєве середовище, а також встановлено обов'язок охороняти та примножувати довкілля та культурну спадщину. Нормою статті також встановлено, що ніхто не може наражати на небезпеку чи пошкоджувати довкілля, природні ресурси та пам'ятки культури понад межі, встановлені законом. Держава забезпечує раціональне використання природних ресурсів, охорону сільськогосподарських угідь та лісових угідь, забезпечує екологічний баланс та ефективний захист довкілля, забезпечує охорону визначених видів диких рослин та тварин. Сільськогосподарські та лісові угіддя, як невідновлювані природні ресурси, користуються особливою охороною з боку держави та суспільства. І статтею 45 Конституції Словаччини також гарантовано право на своєчасну та повну інформацію про стан довкілля та причини і наслідки такого стану. Більше того, нормою ч. 1 статті 55 Конституції Словаччини закріплено, що економіка Словацької Республіки базується на принципах соціально та екологічно орієнтованої ринкової економіки.

В контексті витоків дослідження конституційних норм екологічної сфери, словацьким науковцем М. Масленом [20, с. 399, 400] звертається увага на тісний зв'язок суспільства і довкілля, коли «природа, або природа як частина довкілля, має складну систему балансу та стабільності без втручання в неї людини, тоді як людина, втручаючись у природу для задоволення певних економічних або соціальних потреб, порушує цю систему і баланс». Таким чином, науковцем наголошується на «..необхідності і потребі людині природи для можливості виживання та забезпечення якості життя».

Згідно статті 16 чинного Закону про організацію діяльності уряду та організацію центрального державного управління [21], Міністерство охорони навколишнього середовища Словацької Республіки (Міністерство) є центральним органом державного управління з питань створення та захисту навколишнього середовища, включаючи наступні сфери: а) охорона природи та ландшафту; б) охорона якості

та кількості води та її раціональне використання; в) захист повітряного та озонового шарів Землі; г) зонування та будівельні норми; д) управління відходами; е) оцінка впливу на навколишнє середовище; г) забезпечення єдиної системи екологічної інформації та моніторингу територій, геологічні дослідження та розвідку; д) захист та регулювання торгівлі видами диких тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення; е) генетично модифіковані організми.

Відповідно до ч. 1 статті 1 Закону про державне управління охороною навколишнього середовища та про внесення змін і доповнень до деяких законів [22] органами державного управління, відповідальними за створення та охорону навколишнього середовища є: Міністерство охорони навколишнього середовища Словацької Республіки (Міністерство), районні офіси в обласному центрі, районні офіси, Словацька екологічна інспекція (інспекція). Державне управління в сфері охорони навколишнього середовища також здійснюється муніципалітетами в межах повноважень, встановлених спеціальними нормативними актами.

У здійсненні контрольної функції, згідно п.п. «б», «д», «й» ч. 1 статті 2 Закону про державне управління охороною навколишнього середовища Міністерство, як центральний орган державного управління з питань охорони навколишнього середовища, керує та контролює діяльність державного управління з охорони навколишнього середовища, яке здійснюється районними управліннями в обласному центрі та інспекцією, а також керує та контролює діяльність державного управління у справах охорони зразків, яку здійснюють районні управління, здійснює загальний державний нагляд в даній сфері. При цьому, згідно п.п. «г», «д», «е» ч. 2 статті 5 Закону про державне управління охороною навколишнього середовища, районні офіси інспекцій охорони навколишнього середовища здійснюють контроль щодо виконання функції державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, що здійснюється муніципалітетами, а також здійснюють контроль адміністрування у сфері з охорони навколишнього середовища згідно Закону, здійснюють державний нагляд у питаннях досягнення цілей державної екологічної політики на місцевому рівні шляхом дій, на які надано підтримку з Фонду навколишнього середовища (здебільшого, це матеріально-технічна та фінансова підтримка). Саме місцеві інспекції визначені Законом як професійні державні контрольні органи, які здійснюють: – державний нагляд у питаннях охорони навколишнього середовища в обсязі та на умовах, встановлених спеціальними нормативними актами; – місцеве державне управління у сфері комплексного запобігання та контролю забруднення навколишнього середовища відповідно до спеціального Закону про комплексне

запобігання та контроль забруднення навколишнього середовища та про внесення змін і доповнень до деяких законів [23] (п.п. «а», «в», «г», «г» ч. 1 статті 9 цього Закону); – повноваження наглядового органу відповідно до спеціальних положень Закону про біоциди [24]; – державний нагляд у питаннях досягнення цілей державної екологічної політики на національному та регіональному рівнях шляхом дій, на які надано підтримку з Фонду навколишнього середовища.

Особлива роль у законодавстві Словаччини введена Громадському омбудсмену, статус та повноваження якого визначені статтею 151а Конституції Словацької Республіки. Громадський омбудсмен є незалежним органом Словацької Республіки, який у межах та порядку, передбачених законом, захищає основні права та свободи фізичних та юридичних осіб у провадженнях перед органами державного управління та іншими органами, якщо їхні дії, рішення чи бездіяльність суперечать закону. У випадках, передбачених законом, Громадський омбудсмен може брати участь у притягненні до відповідальності осіб, які працюють в органах державної влади, якщо такі особи порушили основні права чи свободи фізичних та юридичних осіб. Крім того, усі органи державної влади мають надавати Громадському омбудсмену необхідні сприяння та співпрацю. Зокрема, згідно ч. 2 статті 151а Конституції Громадський омбудсмен наділений правом звернення до Конституційного суду Словацької Республіки з клопотанням про порушення відповідного провадження. В даному контексті, словацькими дослідниками звертається увага на рішення Конституційного суду щодо порушення прав доступу до води та природних ресурсів [20, с. 410]. На переконання М. Маслена, це зумовлено, головним чином, відповідною судовою практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), серед яких, до прикладу, справа Лопес Остра проти Іспанії (López Ostra v. Spain, 1994) [25] та рішення Суду ЄС. Як резюмує науковець, виносячи рішення щодо права на сприятливе навколишнє середовище, Конституційний Суд Словаччини дотримується всіх принципів міжнародного екологічного права, встановлених на Конференції зі сталого розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 році (принцип сталого розвитку, принцип обережності, принцип запобігання). Більше того, посилаючись на положення ч.3 статті 1 Конституційного Закону № 227/2002 охорона довкілля визначена невід'ємною частиною конституційної цінності державної безпеки [26].

Відповідно до положень п.п. «h», «o» ч. 3 статті 4 Закону про муніципальні органи Словаччини [27] визначено, що здійснюючи самоврядування, муніципалітет, зокрема створює та захищає здорові умови та здоровий спосіб життя і праці для мешканців громади муніципалітету, захищає

навколишнє середовище, та забезпечує збереження природних цінностей відповідно до Закону про охорону пам'яток (ч. 1 ст. 18 Закону) [28].

Відповідно до ч. 4 статті 20b Закону про муніципальні органи одним з предметів діяльності асоціації муніципалітетів (асоціації органів місцевого самоврядування) перевагою є сфера охорони навколишнього середовища, серед іншого, збір, утилізація та переробка побутових відходів, відведення та очищення стічних вод тощо.

За визначенням статті 1 Закону про охорону природи та ландшафтів (Закон про охорону природи) закладено правові основи компетенції органів державного управління та муніципалітетів в даній сфері, а також права та обов'язки юридичних та фізичних осіб щодо охорони природи та ландшафту.

Згідно ч. 1 статті 65 Закону про охорону природи та ландшафтів Міністерство охорони навколишнього середовища виконує функцію головного державного контролера у справах охорони природи та ландшафту та проводить центральні аудити стану особливо охоронюваних частин природи та ландшафту Словаччини.

Відповідно до норми встановленої ч. 1 статті 65a Закону про охорону природи та ландшафтів Державна інспекція охорони природи Словацької Республіки (екологічна інспекція) є професійною організацією з охорони природи та ландшафтів із загальнонаціональною юрисдикцією, заснованою Міністерством як допоміжна ланка, що забезпечує виконання завдань у сфері охорони природи та ландшафтів згідно даного Закону та спеціальних нормативних актів.

Згідно ч. 1 статті 6b Закону про охорону природи та ландшафтів Державна інспекція охорони навколишнього середовища є органом державного екологічного контролю, через який Міністерство: – здійснює державний нагляд, – накладає санкції на фізичних осіб, підприємців та інших юридичних осіб відповідно до цього Закону та звітує перед Міністерством про їх накладення; – здійснює управлінську функцію в частині вжиття необхідних коригувальних заходів для усунення виявлених недоліків в сфері екології; – є уповноваженою особою (в особі місцевих органів) щодо направлення на проведення аналізу крові або інших тканин (серед іншого, здійснення тесту ДНК) для підтвердження особи (тварини, птаха тощо), походження та виду тварин, що перебувають під спеціальною державною охороною.

Згідно ч. 1 статті 67 Закону про охорону природи та ландшафтів районне управління інспекції в обласному центрі забезпечує реалізацію: – проекту охорони заповідної території, заповідника, пам'ятки природи, дерева, що знаходиться під охороною, та їх захисної зони; – проекту захисту зони печери та природного водоспаду; – оголошує,

змінює та скасовує охорону приватної заповідної території. А також управління затверджує: програми догляду за заповідною територією, заповідником, пам'яткою природи, національним заповідником природи, національною пам'яткою природи та деревом, що охороняється; – програми збереження заповідної території, заповідника, пам'ятки природи, національного заповідника природи, національної пам'ятки природи та дерева, що знаходиться під охороною; а також: – проводить регіональні аудити стану охорони особливо охоронюваних частин природи та ландшафту; – видає спеціальні дозволи; здійснює державний контроль. Аналогічно викладені повноваження районного офісу охорони природи. Тобто, як основна місцева одиниця управління, згідно ч. 1 статті 68 районний офіс інспекції охорони навколишнього середовища здійснює державне управління в першу чергу у питаннях охорони природи та ландшафтів у межах, передбачених цим Законом; здійснює заходи захисту елемента ландшафту, що знаходиться під державною охороною; затверджує документ регіональної територіальної системи екологічної стабільності; проводить районні аудити стану особливо охоронюваних частин природи та ландшафту тощо.

Окремі повноваження визначені для муніципалітетів, зокрема в частині збереження лісових ресурсів та частково благоустрою. Згідно ч. 1 статті 69 Закону про охорону природи муніципалітет здійснює наступні повноваження, серед іншого, перш за все здійснює державний контроль у питаннях охорони дерев (п. «а» ч. 1 ст. 69 Закону) та збереження лісових ресурсів і зелених насаджень, зокрема наступне: – вжиття заходів щодо збереження, ідентифікації дерев та вирубки лісів; – затвердження спеціального акту про місцеву територіальну систему екологічної стабільності та документ про догляд за деревами; – здійснення державного нагляду в частині компетенції державного управління в даній сфері в межах закону; – визначення та скасування меж території загальної екологічної охорони; – видання акту щодо встановлення загальнообов'язкового захисту дерев, які є частиною фонду громадських зелених насаджень тощо. Якщо муніципалітет, відповідальний за процедуру видачі дозволу на вирубку дерева, також є заявником на отримання дозволу на вирубку дерева, районний офіс інспекції визначає суб'єкта та процедуру видачі дозволу на вирубку дерева.

За змістом ч. 1 статті 71 Закону про охорону природи та ландшафтів державний екологічний контроль включає в себе державний нагляд та визначення того, чи дотримуються фізичні або юридичні особи даного Закону та загальнообов'язкових правових норм (нормативних актів), виданих для його виконання, а також рішень органів охорони природи, виданих на їх підставі. Наступний абзац ч. 1

цієї ж статті 71 Закону надає роз'яснення, де визна-чає здійснення екологічного контролю як діяльність щодо розслідування фактів відповідно до вимог, звинувачення про порушення прав або скарг, що вказують на порушення цього Закону, метою якого є отримання необхідних документів для визначення того, чи мало місце протиправне діяння (бездіяльність), яке може становити проступок або інше адміністративне правопорушення згідно з цим Законом, та визначення особи чи суб'єкта, яким було вчинено таку діяльність.

Нормою ч. 2 статті 71 Закону визначено наступні повноваження працівників органів охорони природи, зокрема в частині здійснення ними державного контролю: а) право доступу до території або приміщення чи споруди, що використовуються для підприємницької чи іншої економічної діяльності; б) право вимагати підтвердження чи встановлення особи та місця проживання осіб; с) право на запит інформації, даних та пояснень щодо фактів, що мають значення для здійснення державного нагляду; d) право проводити необхідні розслідування; е) право викликати осіб для надання пояснень з фактів, що мають значення для здійснення державного контролю; f) право вимагати надання необхідних документів, файлів та інших документів, необхідних для здійснення державного контролю; g) право переглядати відповідні документи; h) право вилучати оригінали документів та інші документи, необхідні для забезпечення доказів; ж) право отримувати необхідні зразки; і) право вимагати від особи, яка володіє тваринами або рослинами, що знаходяться під охороною, їх належної ідентифікації; j) право використовувати технічні засоби для створення фото-, відео- та аудіо-записів, необхідних для забезпечення доказів, якщо їх використання не заборонено спеціальним нормативним актом; k) право обмежувати або встановлення заборони на здійснення діяльності до з'ясування питання або отримання доказів під час здійснення державного контролю. Також, ч. 3 статті 71 Закону визначено, що орган охорони природи може залучати інших осіб для виконання завдань у рамках державного контролю, що визначається як здійснення спеціального заходу державного нагляду в суспільних інтересах. Такі залучені особи можуть брати участь у здійсненні державного контролю лише під керівництвом працівника, уповноваженого здійснювати такий державний контроль, та за наявності в нього повноважень. Однак, згідно ч. 5 статті 71 Закону при цьому працівник органу охорони природи, який здійснює державний нагляд, зобов'язаний: а) пред'явити службове посвідчення або спеціальний письмовий дозвіл на здійснення державного нагляду; б) надати підтвердження про отримання документів та інших письмових матеріалів, та забезпечити їх належний захист від втрати, знищення, пошкодження або неправомірного

використання, отримання особі, від якої такі документи було отримано; с) передати особі вилучені документи та інші документи, якщо вони не є необхідними для подальшого провадження у справі про адміністративне правопорушення або провадження у справі про вилучення згідно з цим Законом; d) зберігати таємницю щодо фактів, отриманих під час здійснення державного нагляду, за винятком надання отриманої таким чином інформації суду в межах цивільного провадження або слідчому органу в межах кримінального провадження.

Крім того, органи державної влади, фізичні та юридичні особи зобов'язані надавати органам охорони природи повне сприяння у здійсненні державного контролю у необхідних межах. Законом встановлена норма, згідно з якою будь-яка особа, яка здійснює діяльність, що пов'язана з наявністю окремого дозволу (здійснення господарської діяльності, що пов'язана з ресурсами та впливом на довкілля згідно до цього Закону), зобов'язана на вимогу працівників органів охорони природи надати доказ чинного рішення органу охорони природи, яким встановлюється особливий режим такої діяльності (ч. 7 статті 71 Закону). Під час перевірки, на підставі встановлених фактів та достатнього обґрунтування про вчинення протиправного діяння фізичною або юридичною особою, орган охорони природи складає протокол із зазначенням порушеного положення закону, результатом чого є відкриття адміністративного провадження. В разі порушення або перешкоджання здійсненню контролю органом охорони навколишнього середовища може бути накладено штраф у розмірі від 30 до 1500 євро, кошти від якого спрямовуються в дохід Фонду охорони навколишнього середовища (ст.ст. 10,15 Закону).

За змістом статті 54 Закону про оцінку впливу на навколишнє середовище (Закон про оцінку впливу) Міністерство охорони навколишнього середовища також визначене центральним органом державної влади з питань здійснення слідчих дій у провадженнях щодо оцінки впливу на навколишнє середовище та розгляду скарг згідно Закону, а відповідно за результатами здійснення контрольної функції в сфері екологічної безпеки. Згідно ч. 2 статті 54 означеного Закону, серед іншого, Міністерство здійснює державне управління щодо оцінки впливу на навколишнє середовище; виконує завдання контактного центру, в разі здійснення заходів оцінки впливу в провадженні, що перетинає національні кордони Словаччини; забезпечує виконання процедурних рішень, що визначені державними стратегічними актами міжнародного характеру. Крім Міністерства, як центрального органу виконавчої влади, повноваження зі здійснення екологічного контролю шляхом визначення оцінки впливу на навколишнє середовище здійснюють регіональні та місцеві органи, частково органи

місцевого самоврядування в межах своїх повноважень, а також органи Екологічної інспекції Словаччини, галузеві органи влади в межах компетенції (ст. 53 Закону про оцінку впливу).

Наразі в науковому та професійному середовищі Словаччини активно обговорюється [29] імплементація Директиви ЄС 2024/1203 про захист довкілля через кримінальне право [30], що має на меті подальше посилення контролю та відповідальності за правопорушення у сфері екологічної безпеки, зокрема розширення переліку видів екологічних правопорушень (ч. 2 статті 3 Директиви), за які має бути передбачена кримінальна відповідальність, а також посилення повноважень інституту національної прокуратури, співпраці з органами ЄС, включаючи Європейську прокуратуру та Європейське бюро з боротьби з шахрайством щодо ефективного розслідування злочинів в сфері екологічної безпеки та екологічної шкоди (ст.ст. 18,20 Директиви).

Висновки. Результати даного аналітичного огляду дають нам можливість висувати декілька підсумкових тез щодо екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Словацькій Республіці. По-перше, право на екологічну безпеку є конституційною гарантією та одночасно обов'язком кожного охороняти та берегти довкілля Словацької Республіки. По-друге, в Словацькій Республіці досить детально та змістовно впроваджені положення законодавства про екологічну безпеку,

якими закладено підходи та механізми здійснення екологічного контролю компетентними органами та суб'єктами, на діяльність яких направлене правове регулювання, з метою підтримання екологічної безпеки в цілому. В даному контексті, контрольні функції органів, що здійснюють екологічний контроль, чітко визначені та мають широкі межі застосування як до господарюючих суб'єктів, так і до мешканців певної територіальної громади, передбачають здійснення слідчих дій у провадженнях в межах здійснення екологічного контролю (крім правоохоронних органів та органів прокуратури), із забезпеченням заходів сприяння від інших органів державної влади та місцевого самоврядування. По-третє, особлива роль Громадського омбудсмена, що наділений правом звернення до Конституційного суду Словацької Республіки з клопотанням про порушення щодо порушення екологічних прав як фактору здійснення екологічного контролю. По-четверте, слід відзначити, що кожен з законів, що містить положення про екологічну безпеку та екологічний контроль, містить окремий перелік актів ЄС, які були внесені для імплементації положень європейського законодавства до законодавства Словаччини. А також те, що кожен такий перелік в законі закріплюється окремим додатком до основного закону за попередньої ініціативи Уряду Словаччини і прийняттям окремим законом про внесення змін до чинного закону.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право і законодавство суверенної України : проблеми реалізації державної екологічної політики : монографія / В. І. Андрейцев. Д. Національний гірничий університет. 2011. 373 с.
2. Охорона навколишнього природного середовища: європейський досвід : монографія / В. В. Ладиченко, Л. О. Головка, О. В. Гулак, С. О. Кідалов. К.: 2022. 204 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u212/monografiya_2022-.pdf (дата звернення: 21.04.2026).
3. Смеляненко К., Ладиченко В., Яринко Б. Європейський правовий вимір екологічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск № 91 (5). 2025. С.102–111. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/17-4.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).
4. Смеляненко К., Ладиченко В., Яринко Б. До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Республіці Польща. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск № 92 (2). 2025. С. 310–322. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/350430/337587> (дата звернення: 21.04.2026).
5. Смеляненко К., Ладиченко В., Яринко Б. До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Румунії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск № 93 (2). 2026. С. 243–253. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/355279/341292> (дата звернення: 21.04.2026).
6. Смеляненко К., Ладиченко В., Яринко Б. До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Естонській Республіці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. № 4. 2024/12. С. 64–71. URL: <https://www.nvppp.in.ua/vip/2024/4/13.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).
7. Krasnova, Y., Trehub, O., Ladychenko, V., Yankovskyi, S., & Bevz, O. (2024). The ideology of environmental justice: a Ukrainian case study. *Amazonia Investiga*, 13(82), 197–207. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.82.10.16> URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2883> (дата звернення: 21.04.2026).
8. Zicha, Jiří; Směkalová, Lenka; Kapplová, Olga; Golovko, Liudmyla (*Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky*, 2021-12-10) DOI: <https://doi.org/10.7441/978-80-7678-055-2> URL: <http://hdl.handle.net/10563/50140> (дата звернення: 21.04.2026).
9. Novak, M., & Kovacicikova, J. (2024). Strengthening Legal Frameworks for Nature Conservation and Environmental Protection in Slovakia: A Path Towards Sustainable Development. *Advances in Public Law and Crime*,1(1), 32–44. URL: <https://doi.org/10.69725/plice.v1i1.122> (дата звернення: 21.04.2026).
10. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Website of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng (дата звернення: 21.04.2026).
11. Access to information, public participation and access to justice in environmental matters (Aarhus Convention). Website of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/>

access-to-information-public-participation-and-access-to-justice-in-environmental-matters-aarhus-convention.html (дата звернення: 21.04.2026).

12. Declaration on environmental problems: decision of the United Nations Conference (Stockholm Declaration) dated 06.16.1972. United Nations website. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml (дата звернення: 21.04.2026).

13. Ústava Slovenskej republiky. Ústavný zákon z 1. septembra 1992 č. №460/1992 Zb.. URL: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460> (дата звернення: 21.04.2026).

14. Novak, M., & Kovacikova, J. (2024). Strengthening Legal Frameworks for Nature Conservation and Environmental Protection in Slovakia: A Path Towards Sustainable Development. *Advances in Public Law and Crime*, 1(1), 32–44. URL: <https://doi.org/10.69725/plice.v1i1.122> (дата звернення: 21.04.2026).

15. Jankuv, J.: Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky. 1. vydanie. Praha: Leges, 2018, 200 s. ISBN 978-80-7502-309-4. URL: <https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000137.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).

16. ZÁKON z 25. júna 2002 o ochrane prírody a krajiny № 543/2002 Z. z.. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/543/20190102.html> (дата звернення: 21.04.2026).

17. ZÁKON zo 14. decembra 2005 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov № 24/2006 Z. z.. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/24/> (дата звернення: 21.04.2026).

18. ZÁKON z 21. októbra 2004 o Environmentálnom фонде a o zmene a doplnení niektorých zákonov 587/2004 Z. z. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/587/> (дата звернення: 21.04.2026).

19. VYHLÁŠKA Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 19. decembra 2024 № 423 ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2024/423/> (дата звернення: 21.04.2026).

20. Maslen, M. (2022) Slovak Republic: Constitution and the Protection of Environment and Natural Resources, in Szilágyi, J.E. (ed.) Constitutional Protection of the Environment and Future Generations: Legislation and Practice in Certain Central European Countries. Miskolc–Budapest: Studies of the Central European Professors' Network, pp. 399–437. DOI: 10.54237/profnet.2022.jeszcpfeg_10 URL: <https://books.ceapublishing.hu/index.php/ceaprofnet/catalog/book/31/chapter/2> (дата звернення: 21.04.2026).

21. ZÁKON № 575 z 12. decembra 2001 o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy. 575/2001 Z. z. URL: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/575/vyhlasene_znenie.html (дата звернення: 21.04.2026).

22. ZÁKON № 525 z 5. novembra 2003 o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 525/2003 Z. z. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/525/> (дата звернення: 21.04.2026).

23. ZÁKON z 19. júna 2003 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov 245/2003 Z. z. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/245/> (дата звернення: 21.04.2026).

24. ZÁKON z 12. septembra 2013 o pôsobnosti orgánov štátnej správy pre sprístupňovanie biocídnych výrobkov na trh a ich používanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (biocídny zákon) 319/2013 Z. z. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/319/> (дата звернення: 21.04.2026).

25. López Ostra v. Spain, 1994. (Application no. 16798/90). HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22site%22%3A%22001-57905%22%7D>

26. ÚSTAVNÝ ZÁKON z 11. apríla 2002 o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. URL: <https://www.mosr.sk/data/att/163048.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).

27. ZÁKON zo 6. septembra 1990 o obecnom zriadení. Zákon č. 369/1990 Zb. URL: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1990-369> (дата звернення: 21.04.2026).

28. Zákon o ochrane pamiatkového fondu. Zákon č. 49/2002 Z. z. URL: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-49> (дата звернення: 21.04.2026).

29. 4 Networks conference Bratislava 2025: Making the Environmental Crime Directive work. URL: <https://environmentalprosecutors.eu/news/4-networks-conference-bratislava-2025-making-environmental-crime-directive-work> (дата звернення: 21.04.2026).

30. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203/oj/eng?eliuri=eli%3Adir%3A2024%3A1203%3Aoj&locale=en> (дата звернення: 21.04.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

